

להתזדנע

ולהגלות מהמדי התורה בכל דף בשי"ס

שבת דף כב

בענין נר חנוכה אסור להשתמש לאורה

בשבת דף כ"ב. אמר רב יהודה אמר רב אסי אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי, וכי נר קדושה יש בה. מתקיף לה רב יוסף, וכי דם קדושה יש בו, דתניא ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו, הכא נמי שלא יהו מצות בזויות עליו.

- א -

כמה טעמים באיסור השתמשות לאור הנר

שהרי לא ישתמש לאורו. א

משום היכר שהודלק לנר חנוכה / תקנו דומיא דמנורה / בזוי מצוה / הבלדל בין תשמיש קבע ובין תשמיש עראי / הבלדל בין תשמיש של גנאי ובין תשמיש שאינו של גנאי

- רש"י, ר"ן, רא"ש, ב"י, פרמ"ג, ט"ז, בית הלוי -

ובגמרא שם אי' עוד, שבשעת הסכנה אם מניח נר חנוכה על שלחנו, צריך נר אחרת להשתמש לאורה. וכתב בחי' הרשב"א שם שזהו אליבא דמ"ד דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה, דכיון דאסור להשתמש לאורה לכן צריך נר אחרת. [דלא כדברי בעל המאור שכתב דזהו לדברי הכל].

ובטעם הדבר שאסור להשתמש לאורה, רש"י שם (ד"ה ואסור) כתב שזהו כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה. וכן מתבאר מדברי הרא"ש סי' ו' שהטעם הוא משום היכר שלא יאמרו שהודלק לצורך תשמישו. ב

א. הנה איסור השתמשות לאור נר חנוכה מובא כבר לעיל בגמרא דף כ"א: לגבי מה שנחלקו אמוראים אם בשבת חנוכה מותר להדליק נר חנוכה בפתילות ושמונים שאמרו חכמים שאין מדליקין בהם בשבת מחמת שאין דולקין יפה, ויש לחוש שמא יטה, ושינינו שם, דרב אומר דמותר להדליק נר חנוכה באותן פתילות ושמונים אפילו בשבת, משום שסובר שאסור להשתמש לאור נר חנוכה, ונמצא דאין לחוש שמא יטה,

השלמות והוספות

בשבת, והרי ודאי שגם נרות ההידור מותר להדליק באותן פתילות ושמונים, ואם נאמר שבנרות ההידור לא חל איסור להשתמש לאורה לא היה מותר להדליק נרות ההידור מאותן פתילות ושמונים, ועל כרחך דאיסור השתמשות חל גם על נרות ההידור.

ולגבי נר חנוכה שהודלק ע"י קטן, כתב בהליכות שלמה מועדים פרק ט"ו סעיף י"א דאם הודלק ע"י קטן שהגיע לחינוך אסור להשתמש לאורה. והוא מתמה בזה על דברי שו"ת עמודי אור סי' מ' שכתב דהדלקת קטן לאו כלום הוא, ואינו נחשב לנר חנוכה ומותר להשתמש לאורה, יעו"ש.

איסור השתמשות לאור הנר אם הוא דוקא לבני הבית או גם לאחרים

- בית הלוי -

ב בספר בית הלוי על התורה בחי' לחנוכה (ד"ה בגמרא) מצדד דלפי פירוש רש"י דטעם האיסור הוא משום היכר, שיהא ניכר שהודלק לנר חנוכה, יש מקום לומר דהאיסור הוא רק לבני הבית שהנר הוא שלהם, כי אם הם ישתמשו בו לא יהא היכר שהוא נר חנוכה שיאמרו הרואים דלצרכו הדליקו, אבל אחרים ההולכים ברחוב אפשר דמותרין להשתמש דרך הילוכם, שהרי לא יבאו לומר שנרות אלו הודלקו בשביל תשמיש של אנשים העוברים. אכן זהו דוקא לפי הטעם שכתב רש"י, אבל לפי הטעם שכתב הר"ן שתקנו שיהא דומיא דמנורה אין לחלק בין בני הבית ובין אנשים אחרים.

וכתב, דאין להקשות דא"כ אמאי מותר להדליק בשבת בפתילות ושמונים שאין מדליקין בהם בשבת משום שאסור להשתמש לאורה, והרי אם אחרים רשאים להשתמש בה הרי יש לאסור להדליק בהם מחשש שמא יטה אצל אחרים. דזה לא קשה כלל, שהרי בני אדם העוברים ומשתמשים אצל הנר בלאו הכי אסורין להטות

איסור השתמשות בנרות שמוסיפין להידור / נר שהודלק ע"י קטן

- פרמ"ג, גן המלך, כתב סופר, הליכות שלמה -

א בפרי מגדים סי' תרע"א מ"ז סק"א כתב שהאיסור להשתמש בנר חנוכה הוא גם בנרות שמוסיפין להידור. ובבאר היטב שם סק"ב מביא כן בשם ספר גן המלך סי' מ"ב דאיסור זה נוהג גם בנרות ההידור. ובדעת תורה שם סעיף א' (ד"ה לפי) מביא דבגן המלך שם מדמה דבר זה למה ששינוי בפ"ג דבכורים משנה י' י"א שתוספות בכורים בכורים, והיינו שיכול להוסיף על הפירות שבכרו תחילה, והם גם נכללים בבכורים ויש בהם קדושת בכורים, והכי נמי מה שמוסיף מדין הידור מצוה יש עליו דין נר חנוכה שנאסר להשתמש לאורה.

וכוננתם, שמצד הסברא היה אולי מקום לומר דכיון שלא היה מחוייב להדליק נרות ההידור לא יחול עליהם איסור להשתמש לאורה, דהאיך יחול איסור בדבר שלא היה מחוייב כלל לעשותו, דכיון שלא היה מחוייב להדליקן האיך יחול עליהן איסור השתמשות לאורה, ועל זה כתבו דנהי שלא היה מצווה להדליקם, מכל מקום עכשיו שהדליקן הרי הם בכלל נרות חנוכה שחל בהם איסור להשתמש לאורה.

ובדעת תורה שם מבאר דאע"ג שנרות ההידור מדליקין אחרי שכבר יצא ידי חובת עיקר המצוה, והיה מקום לומר שתוספת זה אינו בכלל עיקר המצוה שיחול עליו האיסור להשתמש לאורה, על זה מוכיח ממה שמצינו בבכורים שמוסיף עוד פירות על מה שכבר ביכר בתחילה, ואפילו הכי יש עליהם דין בכורים.

ובשו"ת כתב סופר או"ח סי' קל"ג (ד"ה עד) מוכיח כן, שהרי מפני שאסור להשתמש לאורה התיירו להדליק נר חנוכה בפתילות ושמונים שאין מדליקין בהם

ובפרי מגדים במ"ז סי' תרע"ג סק"ג מפרש יותר דברי הב"י בדעת הרא"ש, וכתב שבתשמיש עראי אין לאסור מטעם שיאמרו לצרכו הוא מדליק, אלא שיש לאסור מטעם ביזוי מצוה. אכן משום בזוי מצוה אין לאסור אלא בתשמיש גנאי, וזה יצויר בשני דרכים, היינו או שהוא בעצם תשמיש מבזוה, ובזה אסור להשתמש אפילו רחוק מהנרות, או בתשמיש שאינו מבזוה, כגון הרצאת מעות, שהדבר בעצמו אינו דבר מגונה, אלא שהגנאי הוא במה שמקרב ידיו בסמוך אל הנרות בעיון יפה, שזהו גופא הוא ביזוי אל הנרות. ונמצא שאם עושה תשמיש עראי קצת ברחוק מן הנרות, וגם אינו תשמיש מבזוה, אין מקום לאסרו, לא מפני שצריך היכר שהודלק לנר חנוכה, ולא מפני ביזוי מצוה.

אמנם בטו"ז שם סק"ג חולק על דברי הב"י בדעת הרא"ש, והוא כתב שיש טעות הדפוס בדברי הרא"ש שלפנינו שחסר שם תיבה אחת, וצריך להגיה בדבריו ולומר 'דאפילו תשמיש שאינה של גנאי כהרצאת מעות אסור משום ביזוי מצוה', והיינו דאם רק משום ההיכר שהוא נר חנוכה היה מותר תשמיש עראי, קמ"ל רב אסי שיש טעם נוסף לאסור השתמשות משום ביזוי מצוה, ומטעם זה אסור כל השתמשות אפילו עראי ואפילו אינה של גנאי, ואפילו אין ידיו סמוכות לנר, כי בכל אלו יש משום בזוי מצוה. וכתב דלכן סתם הטור ולא חילק שום חילוק בזה, כי יש להגיה כן בדברי הרא"ש שמטעם בזוי מצוה יש לאסור כל תשמיש אפי' תשמיש עראי ואפילו תשמיש שאינו של גנאי. ה'

והר"ן שם (ד"ה הלכות) כתב דכיון שמצות הדלקת נר חנוכה תקנו על שם הנס שנעשה במנורה, לכן תקנוהו כמנורה שאין משתמשין בה. וכן כתב בחי' הרשב"א לעיל דף כ"א: (ד"ה אמר). ג'

ולאור האמור מקשה הרא"ש שם על מה שאמר רב אסי בסוגיין דאסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה, שהרי כבר נפסקה הלכה לעיל דאסור להשתמש לאורה, ונכלל בזה שכל תשמיש אסור לאורה, ולמה הוצרך רב אסי לומר דאסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה. וכתב, דמה ששינינו לעיל שאסור להשתמש לאורה היינו דוקא בתשמיש קבוע, והטעם, משום שהרואה שמשתמש בה תשמיש קבוע יאמר שלשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה, אבל תשמיש עראי אין לאסור מטעם זה, כי על תשמיש עראי לא יאמרו שלצורך זה הדליקה, לכן מוסיף רב אסי ואמר דגם תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות אסור, לפי שידינו סמוכות לנר לעינין בהן יפה. ולכן מדייק הלשון ואמר דאסור להרצות כנגד נר חנוכה, והיינו סמוך לנר חנוכה.

ובבירור דברי הרא"ש, בבית יוסף סי' תרע"ג כתב דמדברי הרא"ש נמצא שאין לאסור תשמיש עראי אלא אם הוא תשמיש של גנאי דהיינו שידינו סמוכות לנר, אבל אם הוא תשמיש עראי ואינו של גנאי שאין ידיו סמוכות לנר, מותר. והב"י תמה על הטור למה לא כתב דבר זה בפירוש שמוותר להשתמש עראי כשאינו של גנאי, שאין ידיו סמוכות לנר.

השלמות והוספות

כדברי הר"ן.

והוא מוסיף דלפי סברת הר"ן יש לפרש פלוגתת האמוראים לעיל דף כ"א שנחלקו אם מותר להשתמש לאורה או לא, שהם נחלקו בפלוגתת הבבלי והירושלמי אם יש איסור דרבנן להשתמש לאור של הקדש, דמאן דאוסר להשתמש לאורה סובר דבהקדש אסור מדרבנן, ותקנו הדלקת נר חנוכה דומיא דמנורה, ומאן דאמר דמותר להשתמש לאורה סובר כדעת הירושלמי שמוותר אפילו מדרבנן להשתמש באור של הקדש, ולא היה להם לתקן דומיא דמנורה.

ד' ולדברי הב"י והפמ"ג שמפרשים בדעת הרא"ש דאפילו להטעם דבזוי מצוה אין לאסור כי אם תשמיש של גנאי, אבל בתשמיש שאינו של גנאי אין בו בזוי מצוה, יראה דהיה להרא"ש הכרח לזה, משום דכשם שמקשה דלמה הוצרך רב אסי לומר דאסור להרצות מעות נגד נר חנוכה שהרי כבר שינינו לעיל דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה, כמו כן יש להקשות להיפוך, דכיון שיש טעם לאסור משום בזוי מצוה, האיך נחלקו אמוראים לעיל אם מותר להשתמש לאורה או לא, הא ודאי יש לאסור משום בזוי מצוה. ועוד, דלמ"ד דאסור להשתמש לאורה למה הוצרכו לתקנה מיוחדת כדי שיהא ניכר שהוא נר של חנוכה, תיפוק לי' משום איסור בזוי מצוה.

ומוכרח מזה דגם להטעם דבזוי מצוה עדיין יש השתמשות שלא היה בה לאסור משום בזוי מצוה, ועל זה נחלקו אמוראים אם אסרו בתקנה מיוחדת להשתמש לאורה, וזהו כיון דמשום בזוי מצוה אין לאסור אלא תשמיש של גנאי, וכפי האמור שזהו או כשהוא בעצם תשמיש מבזוה, או כשמקרב ידיו אל הנר בעיון רב, אבל בתשמיש שאינו מבזוה וגם רחוק מן הנר, אין לאסור משום בזוי מצוה, ובזה נחלקו אמוראים אם אסרו להשתמש לאורה כדי שיהא ניכר שהודלק לנר חנוכה, ולכן, כיון שטעם זה שייך דוקא בתשמיש קבוע, נמצא שבתשמיש שאינו קבוע וגם אינו דרך גנאי, מותר לדברי הכל.

ולדברי הטו"ז שמגיה בדברי הרא"ש וואסר כל תשמיש מפני בזוי מצוה, בין תשמיש קבוע בין ארעי, בין של גנאי ובין שאינו של גנאי, לכאורה תקשה דאם כן האיך נחלקו אמוראים לעיל אם מותר להשתמש לאורה, אטו יש מי שחולק על מה ששינינו בברייתא שאוסר לעשות בזוי למצוה.

אכן בחי' הרשב"א לעיל דף כ"א: (ד"ה אמר) מפרש [בדרך השני] פלוגתת האמוראים אם מותר להשתמש לאורה שהטעם דמ"ד דאסור להשתמש לאורה הוא

נרו של חבירו ואפילו בימות החול, כי זה גזילה גמורה להטות נרו של חבירו כיון שע"י הטייתו יהיה השמן כלה מהר, ונמצא דכל חשש הטיה הוא רק לבני הבית, והם הרי אסורים להשתמש.

אם במקדש היה איסור ליהנות מאור המנורה / ביאור פלוגתת אמוראים אם נר חנוכה מותר להשתמש לאורה

- חכמת שלמה -

ג' ומתבאר מדברי הר"ן דבמנורה דמקדש ודאי אסור להשתמש לאורה משום איסור הנאה דהקדש, ולכן אסרו להשתמש לאורה גם בנר חנוכה שיהא דומיא דמנורה דמקדש.

אכן בחכמת שלמה בס' תרע"ג סעיף א' מעיר שלכאורה אין זה מוסכם לגמרי שבמנורה דמקדש היה אסור להשתמש לאורה, שהרי בסוכה דף נ"א. תנן שלא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה, ושם דף נ"ג. תנא דאשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה, ומשמע שאין איסור להשתמש באור של הקדש, והטעם בזה כי בפסחים דף כ"ו. א' דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, וכתב רש"י שם (ד"ה אין) משום שאין בהם ממש, ובתוס' בשבת דף כ"א. (ד"ה שמחת) כתבו בשם הירושלמי בפ"ה דסוכה הלכה ג' דלכן היתה אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה, משום דבמראה אין בו משום מעילה, הרי דמותר ליהנות מן ההקדש בהשתמשות מן האור.

אמנם בפסחים שם א' בגמ' דנהי שאין בזה מעילה מדאורייתא, מכל מקום אסור מדרבנן. והתוס' שם (ד"ה מעילה) מקשים מזה על דברי הירושלמי הנ"ל שכתבו שטעם זה היתה אשה בוררת חטים לאור בית השואבה, שהרי אסור מדרבנן. והתוס' בסוכה דף נ"ג. (ד"ה אשה) כתבו דלפי המבואר בפסחים שם דאסור מדרבנן, צריך לומר דהא דתנא בברייתא דאשה היתה בוררת חטים לאור בית השואבה אין הכוונה שבאמת היתה בוררת חטים, אלא שהיה האור חזק כל כך שהיה ראוי לברור חטים. אכן בירושלמי הנ"ל מבואר שסובר שרשאי אפילו מדרבנן להשתמש באור של הקדש משום דבמראה אין בהם מעילה.

וכתב בחכמת שלמה דמה שכתב הר"ן דתקנו נר חנוכה דומיא דמנורה דמקדש שהיה אסור להשתמש לאורה, אתי שפיר דוקא לפי גמ' דילן דבהנאת מראה יש עכ"פ איסור דרבנן, ונמצא שהיה אסור מדרבנן להשתמש לאור המנורה, ואם כן יש לומר שתקנו דומיא דמנורה, אבל לדעת הירושלמי שמוותר גם מדרבנן אין לומר

לפי שיטת רש"י דהטעם הוא משום היכר, ובתשמיש עראי לא יאמרו שהדליקה בשביל זה, אבל לפי הטעם שכתב הר"ן שעשוהו כמנורה דמקדש אין לחלק בזה, ואסור בין בתשמיש קבוע ובין בתשמיש עראי.

ובעיקר דברי הרא"ש שכתב דהאיסור להשתמש לאורה מפני היכר שהודלק לנר חנוכה שייך דוקא בתשמיש קבוע ולא בתשמיש עראי וכנ"ל, כתב בבית הלוי על התורה בחי' לחנוכה (ד"ה בגמרא) דזהו דוקא

- ב -

הנחת השמש אצל הנרות

רע"ו סעיף ד' לענין נר שהודלק ע"י נכרי בשבת שאסור ליהנות ממנו, דמכל מקום אם יש שם גם נר שהודלק לפני שבת, מותר ליהנות משניהם כאחד. ובפרי חדש שם כתב דאע"ג דבדברי הר"ן שם משמע כדברי הב"ח, מכל מקום פשוט דברי הגמ' והפוסקים לא משמע כן.

ובגדר ההיתר, בטו"ז שם סק"ה כתב דלכאורה קשה דמה לי שיש נר נוסף, מכל מקום הרי יש לו הנאה מנר חנוכה, כי ודאי יש אור גדול טפי כשיש הרבה נרות. וכתב דאין זו קושיא, כי באמת אין איסור הנאה בהשתמשות בנר חנוכה, כי האיסור להשתמש לאור הנרות הוא רק מטעם כדי שיהא היכר שנדלקו לשם חנוכה, או משום ביזוי מצוה, וא"כ אם יש אצלם נר של חול, כיון דלא שייכי טעמים אלו, מותר להשתמש אע"ג שנמצא שיש לו הנאה מנרות חנוכה. [ומשמע מדבריו שסובר כדברי הרמ"א הנ"ל דכל שיש עמו נר אחר מותר להשתמש אפילו בנר חנוכה].

ובדעת הב"ח הנ"ל שסובר דאין מועיל נר נוסף שיהא רשאי להשתמש אלא אם הוא עומד בפני עצמו, שאז משתמש רק לאור הנר הנוסף, משמע מדברי הרעק"א בשו"ע סי' רס"ד (במג"א סק"ד) שזהו מפני שסובר שמה שאסור להשתמש לאורה הוא בגדר איסור הנאה, שאסור ליהנות מאור הנר, ולכן אסור אפילו כשיש אצלו נר נוסף, כי עדיין הוא נהנה מנר חנוכה שגורם תוספת אורה.

והנה במג"א סק"ד מביא דברי רבנו ירוחם שכתב דכשמדליק במקום שאינו רגיל להדליק שם נר, אין צריך נר אחר להשתמש לאורו. וכתב המג"א, דמכל מקום יניח השמש אצלו, שמא ישתמש אצלו.

ומבאר בלבושי שרד שם דאם אינו משתמש שם אין צריך להניח נר אחרת אע"ג שנהנה מאורן, כי נר חנוכה אינו אסור בהנאה, ולא נאסר אלא התשמיש לאורן, וכדברי הטו"ז הנ"ל, ומה שכתב המג"א דצריך להניח השמש אצלו אפילו במקום שאינו רגיל להדליק, זהו משום שמא ישכח וישתמש לאורן.

וסברא זו דהאיסור להשתמש לאורה אינו בגדר איסור הנאה מנר חנוכה אלא איסור שימוש בלבד, מתבאר גם מדברי הפרי חדש בסי' תרע"ג (ד"ה ומ"ש) שכתב בשם מהריק"ש דאע"ג דאסור להשתמש לאורה מכל מקום רשאי לילך לאורן לפי תומו ואינו צריך להעצים עיניו, דזה לא נחשב תשמיש. ומתבאר גם בדבריו דלא אסרו ליהנות מנר חנוכה אלא שאסור להשתמש בנר חנוכה כל שנקרא בשם תשמיש.

אם נר נוסף מתיר להשתמש גם בנרות חנוכה, או דרשאי להשתמש דוקא בנר הנוסף / איסור השתמשות בנר חנוכה אם הוא בגדר איסור הנאה, או איסור השתמשות בלבד

- טור, דרכי משה, ב"ח, טו"ז, לבושי שרד, פרי חדש -

ב. בגמרא לעיל דף כ"א: א', בשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו. אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה, ואי איכא מדורה לא צריך, ואי אדם חשוב הוא, אף על גב דאיכא מדורה צריך נר אחרת.

בטור סי' תרע"ג כתב דמפני שאסור להשתמש לאורה, לכן מוסיפין נר אחד, שאם ישתמש לאורה שיהא השימוש לאור אותו הנר. וכן כתב בשו"ע שם שנוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון. וכתב בב"י בשם רבנו ירוחם דכשמניח נר אחר להשתמש לאורה מניחה בפני עצמה, שאם לא כן יאמרו על כולן לצרכו הדליקו. וכן כתב בשו"ע שם שיניחנו מרחוק קצת משאר הנרות.

והרמ"א שם כתב בשם המורדכי שנוהגין להניח אצל הנרות את השמש שבהן מדליקין את הנירות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר. וכתב שיש לעשותו יותר ארוך משאר הנרות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר. [ה]

ובדין היתר השתמשות ע"י נר הנוסף, בדרכי משה שם סק"ה הוציא מזה דכשם שמותר להשתמש לאור נר חנוכה כשיש שם נר נוסף, כמו כן אם נתערב נר חנוכה בשאר נרות, רשאי להדליק מן התערובות בדרך שבודאי יהא גם נר של היתר דולק עם נר של איסור, ואז מותר להשתמש אצלו, כיון שיש עמו גם נר של חול. וכן כתב ברמ"א שם.

אכן בב"ח שם חולק על דברי הרמ"א, וכתב שההיתר להשתמש ע"י נר אחרת הוא דוקא מפני שאותו נר עומד בפני עצמו, והוא משתמש רק לאור אותו הנר, אבל להשתמש לאור נר חנוכה אסור אפילו אם יש עמו נר של חול. והוא מסתייע לזה מדברי הר"ן בדברי הגמ' דף כ"א: הנ"ל, דמשמע בדבריו שבשעת הסכנה כשמניח נר חנוכה על שולחנו על כרחך באין ברירה הוא משתמש לאורו, ואע"ג שהוא מניח נר נוסף להשתמש לאורו.

אמנם במג"א שם סקי"א כתב דהעיקר כדברי הרמ"א שאם יש נר של חול אז מותר להשתמש גם בנר חנוכה, והוא מסתייע מהא דאי' בסי'

השלמות והוספות

הרא"ש שכתב שהטעם דמ"ד דאסור להשתמש לאורה הוא כדי שיהא היכר שהודלק לנר חנוכה, ולא משום בזוי מצוה.

אם צריך נר נוסף נגד כל נר ונר של נרות ההידור

- הלכות קטנות -

[ה] בשו"ת הלכות קטנות סי' ק"ח כתב דמסתבר דמה שאמרו בגמ' דצריך נר אחרת להשתמש לאורה מיירי במי שמדליק נר אחד בלבד, ובה סגי בנר אחת להשתמש לאורה, אבל למהדרין שמוסיפין בנרות, צריך נר נוסף כנגד כל נר חנוכה. אמנם בסוף דבריו כתב דאולי אין צריך נר כנגד כל נר.

באמת משום בזוי מצוה, ומ"ד דמותר להשתמש לאורה סובר דכיון שאינו משתמש בנר השמן כי אם לאורה, אין בזה משום בזוי מצוה. ולדבריו נמצא דהפלוגתא אם מותר להשתמש לאורה אינו מתקנה מיוחדת בנר חנוכה, אלא משום בזוי מצוה, שהוא דין כללי בכל המצוות. ועוד, דבדברי רב אסי דאסור להרצות מעות נגד נר חנוכה הוא דוקא למ"ד לעיל דאסור להשתמש לאורה, שהרי למ"ד דמותר להשתמש לאורה אין בזה משום בזוי מצוה. ולדבריו שפיר יש לומר דמאן דאסור להשתמש לאורה אסור בכל סוג תשמיש שהוא, בין עראי ובין קבע בין של גנאי ובין שאינו של גנאי.

אמנם דברי הטו"ז אין ליישבם על פי סברא זו, שהרי הטו"ז כתב דבריו בדברי

- ג -

תשמיש של מצוה

ובזה מתיישב גם מה שהתירו להדליק בפתילות ושמונים הפסולין בשבת משום דאסור להשתמש לאורה ולא אסרו משום תשמיש של מצוה, כי גם תשמיש של מצוה לא התירו אלא בדרך ארעי ואין בזה חשש שמא יטה. והטו"ז מעיר על דברי המחבר שכשכתב שיש מי שמתיר בתשמיש של קדושה היה לו לומר שזהו דוקא בדרך עראי, ולא ללמוד בדרך קבע.

והנה בביאור הגר"א שם מוכיח כדעת הר"א ש" מהא דמבעי בגמ' במי שיש לו רק נר אחד או לנר חנוכה או לנר שבת איזה מהן קודם, וכתב דאם נאמר שמותר להשתמש תשמיש של מצוה הרי יכול להדליק נר אחד שיהא לנר חנוכה וגם לנר שבת, שהרי סעודת שבת הוא דבר מצוה, ולדעת העיטור הרי יהא רשאי לאכול סעודת שבת לאור נר חנוכה, ומוכח מזה דאסור להשתמש לאור נר חנוכה אפילו תשמיש מצוה.

אמנם לדברי הטו"ז מתיישב גם קושיא זו על דעת בעל העיטור, כי סעודת שבת הוא השתמשות בדרך קבע, ובה מודה העיטור שאסור.

אמנם בביאור הלכה שם (ד"ה ויש) מביא בשם אחרונים שחולקים על דברי הטו"ז וסוברים דלדעת העיטור שמתיר תשמיש של מצוה מותר אפילו בדרך קבע, והם מיישבים קושיית הטו"ז דמה שאסרו חכמים פתילות ושמונים שאין מדליקין יפה הוא דוקא מפני שישתמש לאור הנר כל תשמישיו, אבל מפני השתמשות למצוה בלבד לא אסרו להדליק בפתילות אלו מחשש שמא יטה, כי עיקר תשמיש של מצוה הוא ללמוד בספר, והרי ללמוד בספר מותר רק אם יש אחר עמו, ואז אין חשש שמא יטה. ז

אם מותר להשתמש דבר של מצוה וקדושה / הכרעה בין תשמיש עראי ובין תשמיש קבוע

- טור בשם העיטור, טו"ז, ביאור הגר"א -

ג. בטור ס' תרע"ג כתב בשם בעל העיטור דהאיסור להשתמש לאורה הוא דוקא בתשמיש של חול אבל תשמיש של קדושה מותר. אכן הטור כתב על זה דלא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל.

ובשו"ע שם כתב בסתם דאפילו להשתמש בתשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה אסור. וכתב דיש מי שמתיר להשתמש בתשמיש של קדושה.

ובטו"ז שם סק"ד מקשה על דעת העיטור, שהרי הטעם דאסור להשתמש לאורה פירש רש"י שהיא מפני שיהא ניכר שהוא נר של מצוה, ואם כן האיך התירו ללמוד אצל נר חנוכה, הרי הרואה יהא סובר שלא הודלק לנר חנוכה אלא כדי ללמוד אצלו.

ועוד הוא מקשה, שהרי ההיתר שהתירו להדליק אפילו בשבת בפתילות ושמונים שאין מדליקין בהם נר שבת הוא משום דכיון שאסור להשתמש לאורן אין לחוש שמא יטה, אבל אם מותר ללמוד כנגדן, הרי עדיין יש לחוש שמא יטה.

ולכן העלה בטו"ז שבעל העיטור לא התיר בתשמיש מצוה אלא בדרך עראי, דבהשתמשות בדרך ארעי לא נגרע ההיכר של נר חנוכה, שהכל יודעין שלא הודלק בשביל תשמיש עראי, ואין בזה אלא האיסור מחמת ביזוי מצוה, וסובר העיטור דבתשמיש של מצוה ליכא משום בזוי מצוה.

השלמות והוספות

להשתמש לאורה.

ולהלכה העלה הבעל המאור כרב אסי דהאיסור להשתמש לאורה הוא רק משום בזוי מצוה, ולכן אסור להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות, אבל תשמיש קדושה כיון שאין בה משום בזוי מצוה מותר להשתמש לאורה, והיינו שהוא סובר דהלכה כמ"ד לעיל דמותר להשתמש לאורה.

אמנם הר"ן שם כתב דמה שאמרו לעיל דאסור להשתמש לאורה היינו אפילו תשמיש מצוה, דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל, והוא מוכיח כן משום דאם מותר להשתמש תשמיש מצוה האיך מדליקין נר חנוכה בשבת בכל השמונים, והרי יש לחוש שמא יטה כשישתמש בה בסעודת שבת. וכתב דגם מה שאמרו בסוגיין דאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אינו לומר דאסור דוקא תשמיש דרשות, אלא לומר דאפילו ריצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור, אבל אה"נ דגם בתשמיש מצוה יש משום בזוי מצוה. וכתב שזה דלא כדברי הר"ז"ה.

ובשערי תשובה ס' תרע"ג סק"ה מביא דבריו, והוא מפרש כוונת מסקנת דבריו, דכיון דיש נר אחד נוסף סגי בזה תלות השתמשותו בנר הנוסף, ומקילים בזה לומר שאין נר הנוסף בטל ברוב נרות חנוכה אלא תולים השתמשותו בנר הנוסף. ועוד כתב, דכיון דצריך לקרב השתמשותו לנר הנוסף, לא איכפת לן במה שיש רבוי אור על ידי רוב נרות של חנוכה.

ז והנה דין זה אם מותר להשתמש לצורך מצוה כבר נפתח בדברי הראשונים נושאי כליו של הר"ף, כי בבעל המאור שם (דף ט'. מדפי הר"ף) כתב דמ"ד לעיל דף כ"א דאסור להשתמש לאורה היינו אפילו תשמיש מצוה וקדושה, והטעם, שהרי מה שאסור להשתמש לאורה הוא משום שתקנו שיהא זכר לנרות של היכל שאסורות בהנאה כל עיקר, וא"כ אין הבדל בין רשות למצוה, ואפילו לקרוא בספר או לסעודת שבת אסור.

אמנם כתב, דלרב אסי בסוגיין שאמר דאסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה משום בזוי מצוה, משמע דהאיסור הוא רק בהרצאת מעות וכיצא בזה, שהיא תשמיש של חול, ובה יש משום בזוי מצוה, אבל תשמיש מצוה וקדושה מותר

להתודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

פסחים דף כא

הנאה מחמץ אחרי שנתבער

בפסחים דף כ"א. במתני', רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. ובגמ': ולא יסיק בו תנור וכירים: פשיטא, לא צריכא לרבי יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, סלקא דעתך אמינא, הואיל ואמר רבי יהודה מצותו בשריפה, בהרי דקא שריף ליה ליתהני מיניה, קא משמע לך.

- א -

בהשבתת חמץ בכל דבר אם נחשב נעשה מצותו

הרמב"ם דאם רצה לשרפו שורפו, הרי כל הנקברים לא ישרפו. א

וכתב בשו"ת אבני מילואים סי' י"ט דהרמב"ם סובר דחמץ אינו בכלל מה שאמרו דכל הנקברין לא ישרפו, כי שאני חמץ משאר איסורי הנאה הנקברין, כי הטעם במה שכל הנקברין אפרן אסור הוא מפני שאין שום מצוה בביעורן מן העולם, ואפילו אם ישרפו לא יהא נעשה מצותן, כי אין מצוה לבערם מן העולם אלא שצריך לכסותן שלא יכשלו בהנאתן. אבל בחמץ הרי יש מצוה להשביטו, ולכן אפילו לחכמים דהשבתתו בכל דבר אם שרפו נחשב שנעשה מצותו, ואפרו מותר, כמו בכל הנשרפין שהואיל שנעשה מצותו אפרן מותר, ולכן גם לחכמים דהשבתתו בכל דבר מותר לשרוף החמץ, כי אחרי ששרף יהא אפרו מותר.

אמנם כפי האמור לעיל, בתוס' (ה"ל) מבואר דלחכמים חמץ הוא מן הנקברין, ואפרן אסור. ולא עוד אלא שהם מפרשים כן בדברי הגמ' שאמרו דדוקא לרבי יהודה הוצרך התנא לומר דלא יסיק תנור וכירים בשעת שריפתו, דכיון דלדעתו אפרו מותר, הוצרך לומר דאסור ליהנות בשעת שריפתו, אבל לרבנן דהשבתתו בכל דבר לא הוצרך לומר שאסור להסיק בו כירים, דכיון שחמץ הוא מן הנקברין אפילו אפרו אסור. וכן כתב הרא"ש סוף סי' ב', וכן כתב בטור שם דלרבי יהודה שסובר דאין ביעור חמץ אלא שריפה אפרן מותר, אבל לחכמים דהשבתתו בכל דבר אפרן אסור.

ובחי'דושי רבי עקיבא איגר סי' תמ"ה (דפוס יונה"ב) כתב ג"כ כדברי האבנ"מ (ה"ל) בישוב דעת הרמב"ם, ואדרבא הוא תמה על דברי הטור שכתב דלרבנן נחשב חמץ מן הנקברין שאפרן אסור, והקשה שהרי הטעם שכל הנקברין אפרן אסור הוא משום שאין שום מצוה בביעורן, ואין בהם משום נעשה מצותו, אבל בחמץ שגם לרבנן יש מצוה בהשבתת חמץ מן העולם, הרי בכל השבתה נעשה מצותו, ומדוע לא יהא אפרן מותר, והניח בקושיא.

אכן נאמרו כמה דרכים לבאר דעת התוס' והטור דלחכמים שסוברים דהשבתתו בכל דבר אין אפרו מותר, ודוקא לרבי יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה נחשב נעשה מצותו ואפרו מותר, ודלא כדברי האבני מילואים והגרעק"א בדעת הרמב"ם.

בספר מנחת ברוך סי' ס"ז (ד"ה אמנם לענ"ד) כתב דדוקא לרבי יהודה שסובר דאין ביעור חמץ אלא שריפה יש לומר דאחר שריפה אפרן מותר

כל הנשרפין אפרן מותר והנקברין אפרן אסור / הנקברין לא ישרפו / חמץ בפסח לפי רבנן אם נחשב מן הנקברין / קיום מצות תשביטו בחמץ ע"י פירור וזורה לרוח אם מחשיבו כמו הנשרפין / כל פירור ופירור עדיין הוא חמץ / על ידי ביטול חמץ אינו נחשב נעשה מצותו

- תוס', רמב"ם, מג"א, אבנ"מ, מנחת ברוך, קוב"ש -

א. בתוס' (ד"ה בהדי) מביאים מה ששינונו בתמורה דף ל"ד. דאיסורי הנאה הנשרפין אפרן מותר, והנקברין אפרן אסור, ובזה הם מפרשים מה שמתבאר מדברי הגמ' דדוקא לרבי יהודה שסובר דאין ביעור חמץ אלא שריפה היה מקום לומר דבשעת שריפת חמץ מותר להסיק על ידו תנור וכירים, דזה משום דכיון שהנשרפין אפרן מותר, היה מקום לומר דגם בשעת שריפה מותר ליהנות ממנו, אבל לרבנן שסוברים דהשבתתו בכל דבר אין מקום לומר שיהא רשאי להסיק על ידו תנור וכירים, דכיון דהשבתתו בכל דבר נמצא דחמץ הוא מן הנקברין ולא מן הנשרפין, והנקברין אפרן אסור.

ובטעם הדבר שכל הנשרפין אפרן מותר, כתבו התוס' בתמורה דף ל"ג: (ד"ה הנשרפין) דכיון שצוה הכתוב לשרוף, לכן אחר ששרפן נחשב כאילו נעשית מצותו, והרי זה כמו שאמרו לענין מעילה דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, והכי נמי כיון שנעשית מצותו פקע איסורו ממנו, אבל הנקברין שלא צוה הכתוב לשרוף נמשך איסורם לעולם.

והנה במתני' בתמורה שם שנינו דכל הנקברין לא ישרפו. ומפרש בגמרא דזה משום דהנקברין אפרן אסור והנשרפין אפרן מותר. ומפרש רש"י (ד"ה מ"ט) דיש לחוש שאם ישרף הנקברין יבא להתיר את אפרו. והרמב"ם בפרק י"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י"ד כתב דכל הנקברין לא ישרפו, שאע"פ שהוא מחמיר בשריפתו, הרי הקל באפרן, שאפר הנקברין אסור.

והנה הרמב"ם בפרק ג' מהלכות חמץ ומצה הלכה י"א כתב דכיצד ביעור חמץ, או ששורפו, או שפורר וזורה לרוח או זורקו לים. והיינו שסובר כחכמים דהשבתתו בכל דבר, לכן מקיים המצוה או בשריפה או במפרר וזורה לרוח.

ומקשה במג"א סי' תמ"ה סק"א שהרי בתמורה שם שנינו דהנקברין לא ישרפו, וכן כתב הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין שם, וכיון שהרמב"ם סובר כחכמים דהשבתתו בכל דבר, נמצא דחמץ הוא מן הנקברין, ומדוע כתב

השלמות והוספות

ובמג"א שם מתרץ דהרמב"ם מפרש מה שאמרו בתמורה שם דכל הנקברין לא ישרפו היינו שלא ישרפו בדעת לנהוג בהם דין נשרפין ליהנות מאפרן. מפני שאפרן אסור, אבל אם שורפן על דעת שלא ליהנות מאפרן מותר, ואינו מפרש שאסור לשרוף מפני גזירה שמא ינהג מאפרן, כדברי רש"י הנ"ל. כן כתב במחצית השקל בביאור דברי המג"א.

א. במג"א שם מוסיף, דלפי הגירסא שלפנינו במשנתנו דחכמים אומרים דאף מפרר וזורה לרוח, משמע דלחכמים רשאי גם לשרוף וגם לפרר לרוח. אמנם גירסת הר"ף והרא"ש דחכמים אומרים דמפרר וזורה לרוח, וי"ל דבדוקא אמרו מפרר וזורה לרוח, ולא שריפה, כי הנקברין לא ישרפו. ולפי הגירסא שלפנינו תקשה מדוע אף מפרר וזורה לרוח, הרי אמרו שהנקברין לא ישרפו.

וכתב דהתירוץ הוא, כי מה שהנשרפין אפרן מותר, יסוד ההיתר הוא מפני שעכשיו שנשרף והוא אפר, אינו אותו הדבר שמחמתו נאסר בהנאה, כמו בחמץ לרבי יהודה דמצותו בשריפה, מה שאפרו מותר הוא מפני שכשנשרף הרי הוא אפר ואינו חמץ, ומה שכתבו הטעם מפני שנעשה מצותו הוא משום דעדיין היה מקום לומר שאפילו האפר יאסר בהנאה, דכיון שהאפר נתהווה מחמץ, במה שנהנה מן האפר יחשב כנהנה מן החמץ עצמו, על זה אמרו דאחרי שנתקיים מצותו אין אומרים שיהא האפר אסור במה שמתחילה היה זה חמץ, דכיון שנעשה מצותו לא נשאר מהאיסור שהיה עליו בעודו חמץ. אמנם בחמץ אחרי הביטול, אין להתירו בהנאה מפני שנעשה מצותו, שהרי חמץ זה אסור בהנאה מפני שעכשיו הוא חמץ, ולא רק מפני שלפני שביטלו ונעשה מצותו היה חמץ, וכיון שעכשיו ראוי להיות אסור מפני שהוא חמץ, אין שום מקום לומר דמפני שנעשה מצותו יאה מותר בהנאה.

ובדבריו אלו מתבאר יותר סברת המנחת ברוך (הנ"ל), כי כשם שאין להתיר חמץ אחרי הביטול על ידי שנעשה בו מצותו מפני שעדיין סיבת האיסור קיימת לאסרו מפני שעכשיו הוא חמץ, כמו כן אחרי שמפרר זורה לרוח, נהי שהאדם קיים מצות תשבתו ואינו עובר בבל יראה מפני שהוא מפורר ברוח, אמנם עצם הדבר הוא עדיין חמץ, ובידו לאסוף כל הפירורין להחזירו לככר לחם, ולכן לא שייך בזה מה שאמרו בכל הנשרפין שאפרן מותר. [2]

משום שנעשה מצותו, דלרבי יהודה דמצותו דוקא בשריפה, נמצא דקיום המצוה הוא במה ששורפו ומהפכו מחמץ לאפר, כי אחר שנשרף נשתנה מצורתו ומהותו, ואינו חמץ כלל, לכן נחשב נעשה מצותו ומותר בהנאה, אבל לחכמים דמצות תשבתו מתקיימת גם במפרר זורה לרוח, וכשמפרר זורה לרוח הרי אין החמץ נשתנה מצורתו, כי עדיין הוא חמץ בעין, אלא שנפרד ונתפרר לפירורים רבים, והרי אם יחזור ויקבץ לביתו כל החלקים כאחד, עדיין יאה אצלו חמץ בעין כמו לפני שנתפרר, הרי שלא נעשה שינוי בגוף החמץ עצמו, וא"כ אם משביתו על ידי פירור זורה לרוח, נהי שבזה מקיים האדם מצות תשבתו המוטלת עליו, מכל מקום על החמץ אין לומר שנעשה מצותו ופקע ממנו האיסור הנאה, שהרי עדיין הוא חמץ בעין, ולכן לחכמים אפילו אם ישרפנו וישתנה לאפר אין להתיר אפרו, שהרי לדבריהם אין המצוה במה שנשתנה מחמץ לאפר, שהרי היה יכול לקיים המצוה בפירור זורה לרוח בלבד, ולכן אפילו אם שרפו אין להתיר האפר מטעם נעשה מצותו, וכל שכן שאם השביתו ע"י פירור זורה לרוח או בשאר דרכי קלקול החמץ, שאין להתיר איסור הנאה שבו ע"י שנאמר שקיים בזה מצות השבתה ונעשה מצותו, שהרי עדיין הוא חמץ בעין.

והנה בקובץ שיעורים ח"ב סי' כ"א (אות ו' ז') כתב דלכאורה יש מקום להקשות דאם איסורי הנאה אחרי שנעשה מצותו פקע מהם האיסור הנאה, אם כן להסוברים דמקיים מצות תשבתו גם על ידי ביטול חמץ, מדוע לא נאמר דחמץ אחרי שביטלו פקע ממנו איסור הנאה, שהרי כבר נעשה בו מצותו במה שביטלו.

- ב -

בגדר מצות תשבתו

מצות פעולת השריפה בגוף החמץ עצמו. אבל לחכמים שסוברים דהשבתתו בכל דבר, הרי לדבריהם אין קיום המצוה נעשה בפעולת השבתת החמץ, כי קיום המצוה היא במה שהאדם הוא ששבת מחמץ במה שאין לו חמץ בביתו, [וכאמור שאפילו אם לא היה לו חמץ כלל מתקיים מצוה זו], לכן אין לומר דבמה ששורף או מפרר לרוח יחשב כנעשה מצותו, שעל ידי זה יאה אפרו מותר, שהרי לא נעשה מצותו בגוף החמץ שיופקע ממנו איסור הנאה, כי המצוה מתקיימת אצל האדם במה שאין לו חמץ בביתו.

אמנם בגליונות חזון איש על הרמב"ם חולק על יסוד דבריו, והעלה דאין לפרש דרבי יהודה וחכמים חולקים בביאור יסוד מצות תשבתו, שהרי הטעם שסובר רבי יהודה דאין ביעור חמץ אלא בשריפה הוא משום שנלמד מנותר שטעון שריפה, ומעתה, אם אילולי הדרשה מנותר היה מתפרש מצות תשבתו שהיא במה שאין לו חמץ, וכמו שהוא לפי חכמים, האין נאמר דלרבי יהודה שלומד חמץ מנותר שטעון שריפה ילמד מנותר על גדר מצות תשבתו שהוא בקום ועשה, אטו יש ללמוד מנותר מהו גדר מצות תשבתו.

הבדל בין רבי יהודה לחכמים אם גדר מצות תשבתו בקום ועשה או בגדר איסור עשה, ונפק"מ לענין נעשה מצותו

- רבי חיים הלוי, חזון איש -

ב. בחידושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם בפ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ג' נבאר דרבי יהודה וחכמים שנחלקו אם ביעור חמץ הוא בשריפה או שהשבתתו בכל דבר, אין פלוגתתם באיזה אמצעי ישבית את החמץ, אם על ידי שריפה באש או ע"י פירור לרוח, אלא שהם נחלקו בביאור יסוד קיום מצות תשבתו, דלרבי יהודה המצוה היא בקום ועשה לשרוף את החמץ, אבל לחכמים אין מצות תשבתו בגדר מצוה בקום ועשה להשבית את החמץ, אלא שעיקרו הוא איסור עשה שלא יאה לו חמץ, והוא כמו שאר דברים שנאסרו בלא תעשה ועשה, והיינו שיהא האדם שובת מחמץ. [לדבריו אפילו אם לא היה לו חמץ מעולם מקיים עשה זו במה שאין לו חמץ בביתו, ראה 'להתודע' לעיל דף ה' בשם מנ"ח ואבנ"ז].

ובזה הוא מיישב קושיית הגרעק"א (הנ"ל) על הטור, דדוקא לרבי יהודה שסובר דאין ביעור חמץ אלא בשריפה נחשב נעשה מצותו, כי לדבריו נעשה

השלמות והוספת

אמנם זה דוקא לחכמים שסוברים דהשבתתו בכל דבר, כי לדבריהם העיקר הוא להשביתו מביתו בכל דרך שיהיה, אבל לרבי יהודה שלמד מנותר דאין ביעור חמץ אלא שריפה, המצוה היא להשביתו לגמרי מן העולם על ידי שריפה.

ומעתה, מתבאר היטיב מדוע סוברים התוס' והרא"ש דדוקא לרבי יהודה אפרו מותר אבל לחכמים אפרו אסור, כי לרבי יהודה המצוה הוא לשרפו ולבערו מן העולם, ולכן אחר שריפה נעשה מצותו ואפרו מותר, אבל לחכמים שהמצוה היא להשביתו מביתו, ובמה שמשביתו רק מביתו אין לומר דיחשב נעשה מצותו, שהרי עדיין הוא חמץ, לכן אפילו אם שרפו, מכל מקום קיום המצוה אינו במה שביערו מן העולם אלא במה שהשביתו מביתו, וזה אינו נחשב נעשה מצותו שיהא אפרו מותר.

אמנם בדעת הרמב"ם הוא מוכיח שם שהוא סובר דהמצוה היא לבער החמץ לגמרי מן העולם, או ע"י שריפה או ע"י פירור זורה לרוח, ולכן סובר דאם שרפו אפרו מותר מפני שנתקיים בזה מצות תשבתו, ולכן רשאי לשרפו, ואינו כשאר הנקברין שאסור לשרפן מפני שאפרן אסור, כי בחמץ אפרו מותר מפני שנתקיים בו מצות תשבתו.

מצות תשבתו אם הוא ביעור מן העולם או בהשבתתו מביתו

- פרי יצחק -

ב. בספר פרי יצחק סי' י"ט (ד"ה ונראה, אולם, עכ"פ) מסתפק בגדר מצות תשבתו אם המצוה היא להשבית את החמץ מן העולם, או שהמצוה היא להשבית את החמץ מביתו, וכמאה"כ תשבתו שאור 'מביתכם', וכל שהוציאו מביתו מקיים מצות תשבתו אע"ג שלא ביערו מן העולם. והנה במקור חיים סי' תל"א (ד"ה גם) כתב דמצות תשבתו אינו מקיים במה שמשביתו ומבערו מן העולם לגמרי, ולכן במה שמוכרו לעכו"ם אינו מקיים מצות תשבתו. אמנם בפרי יצחק שם מוכיח מדברי התוס' כאן (ד"ה עבר) דמקיים מצות תשבתו במה שמוציאו מרשותו אע"ג שאינו מבערו מן העולם, כי התוס' כתבו דלרבי יוסי הגלילי שסובר דחמץ בפסח מותר בהנאה, כשעבר זמנו יכול למכור חמצו לנכרי, וכן כתב הרא"ש בפירקין סי' ד' דלרבי שמעון שסובר דחמץ בערב הפסח מותר בהנאה רשאי אחרי חצות למכור חמצו לנכרי, הרי שמקיים מצות תשבתו במה שמוציא החמץ מרשותו אע"ג שאינו מבערו מן העולם. וזה משום שהם סוברים דמצות תשבתו הוא להוציא החמץ מרשותו, ובזה מקיים מצות תשבתו שאור 'מביתכם'.